

Закон щодо підвищення відповідальності посадовців за корупційні правопорушення: які зміни передбачені

Президент України 15 липня підписав Закон України “Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо підвищення відповідальності за корупційні або пов’язані з корупцією правопорушення”. 16 липня закон опубліковано, 17 липня він набуде чинності.

Закон підвищив поріг для адміністративної та кримінальної відповідальності посадовців за недостовірне декларування

До внесення змін адміністративна відповідальність за статтею 172-6 КУпАП “Порушення вимог фінансового контролю” наставала, якщо посадовець зазначив у декларації недостовірні відомості про майно чи інші об’єкти декларування, розбіжність у вартості яких становила від 100 до 500 прожиткових мінімумів для працездатних осіб (ПМ, в 2025 році, до прикладу, це від 302,8 тис. грн до 1 млн 514 тис. грн.). Адміністративне правопорушення виникає, якщо в декларації є недостовірні відомості на суму від 150 до 750 ПМ (тобто в 2025 році це від 454,2 тис. грн до 2 млн 271 тис. грн).

Кримінальна відповідальність за ст. 366-2 ККУ “Декларування недостовірної інформації” наступала, якщо розбіжності в декларації перевищували суму від 500 ПМ (1 млн 514 тис. грн в 2025 році) до 2 тис. ПМ (6 млн 56 тис. грн в 2025 році).

Тепер у відповідній статті збільшені порогові значення: за частиною першою з 750 до 2,5 тис. ПМ (2 млн 271 тис. грн - 7 млн 570 тис. грн в 2025 році); за частиною другою — на понад 2,5 тис. ПМ (7 млн 570 тис. грн в 2025 році).

Закон знижує пороги кримінальної відповідальності за незаконне збагачення та розширює коло осіб, які можуть бути притягнуті

Положення закону понизили порогове значення кримінальної відповідальності за незаконне збагачення (ст. 368-5 ККУ) до трьох тисяч ПМ, що дорівнює 9 млн 084 тис. грн. Раніше кримінальна відповідальність посадовця наставала, якщо вартість набутих ним активів перевищувала офіційний дохід на 6,5 тис. неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (9 млн 841 тис. грн) і більше.

Крім того, до переліку осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які можуть бути притягнуті до відповідальності за незаконне збагачення, додано нові категорії — зокрема, членів військово-лікарських комісій (ВЛК) та колишніх працівників медико-соціальних експертних комісій (МСЕК).

Змінено пороги для цивільної конфіскації необґрунтованих активів

Також закон вносить зміни до ст. 290 Цивільного процесуального кодексу (ЦПК) України “Пред’явлення позову про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави”, змінюючи різницю між вартістю набутих активів із законними доходами.

Тепер такий позов подається, якщо різниця між вартістю активів особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та її законними доходами перевищує 750 ПМ. Раніше цей поріг становив 500 ПМ.

Важливо! Оскільки в ч. 2 ст. 290 ЦПК України зазначено, що розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб встановлюється на день набрання чинності Законом України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів” (далі - Закон), 1 ПМ дорівнює 2007 грн (станом на день набрання чинності Закону - 28 листопада 2019 року). Тобто позов про цивільну конфіскацію подається, якщо різниця між вартістю активів посадовця та його законними доходами дорівнює або перевищує 1 505 250 грн. Раніше цей поріг становив 1 003 500 грн.

Встановлено терміни перебування в Реєстрі порушників

Закон щодо підвищення відповідальності посадовців за корупційні правопорушення також визначає строк зберігання відомостей в Єдиному державному реєстрі осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення (Реєстру порушників). Зміни до ст. 59 Закону України «Про запобігання корупції» передбачають перебування відомостей в Реєстрі порушників:

- один рік — для відомостей про притягнення до цивільно-правової відповідальності фізичної особи за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень чи накладення адміністративного стягнення на фізичну особу за вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення;

- до погашення або зняття судимості з особи — для відомостей про притягнення до кримінальної відповідальності фізичної особи за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень;

- п'ять років — для відомостей про юридичних осіб, до яких застосовано заходи кримінально-правового характеру (ст. 96-6 КК України) у зв'язку з вчиненням корупційного правопорушення.

- Після завершення визначених строків відомості про особу в Реєстрі правопорушників підлягають виключенню.

Змінено підслідність кримінальних справ

- Для розмежування повноважень між антикорупційними та економічними слідчими органами внесено зміни до ст. 219 КПК України щодо підслідності кримінальних справ — уточнено, які саме справи розслідують детективи Бюро економічної безпеки (БЕБ) і підвищено поріг вартості майна чи збитків, за якого справу має розслідувати Національне антикорупційне бюро України (НАБУ).

- Важливо, що законотворці дослухалися до рекомендацій НАЗК та виключили з тексту законопроекту положення, які стосувалися обмеження процедури моніторингу способу життя (МСЖ). Закон не змінює строки або порядок проведення МСЖ. Як і раніше, він проводиться відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» та підзаконних актів без змін.

Зміни, передбачені Законом України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо підвищення відповідальності за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення» є прямою відповіддю на висновки Європейського суду з прав людини і спрямовані на приведення української антикорупційної системи у відповідність до стандартів Європейської конвенції з прав людини.